

Pompeu Grehuet

LA MORTA

QUADRO DRAMATICH

13

QUARTA EDICIÓ

Homenaje a la eminencia

Joaquín Musters.

De su devotísimo amigo i admirador

José María Ceballos

LA MORTA

Pompeu Grehuet

La Morta

QUADRO DRAMÁTICH

QUARTA EDICIÓ

Ningú podrà representar, traduhir ni reimprimir aquesta obra sense permís del autor.

Els comissionats y representants de la «Sociedad de Autores Españoles» son els encarregats del cobro dels drets de propietat.

Està fet el dipòsit que marca la llei.

BARTOMEU BAXARIAS-EDITOR
Passatge de Mercader, 10, interior.
BARCELONA. — 1909.

PERSONATJES

L'ELoy: Pobre degenerat d'edat indefinida. Fill de:

EN JAUME: Home d'uns quaranta anys. Havent viscut llargament dominat per l'encís d'una dòna viciosa, ara que ha sofert una forta sotragada se transfigura y redimeix. És fill de:

EN QUIRSE: Vell resignat y feble. Després de l'arrepentiment de'n Jaume sent una joia inmensa que sembla retornarli tota la esperança perduda.

L'ANTONIA: Vehina servicial y honrada. En el fons es un tros de pà, però crida y s'enfada sovint.

LA ROSA: Viuda jove, plena de salut y ab molts pardalets al cap. Es desvergonyida, ab gens d'esperit però ab molta carn molt fresca y ben repartida.

LA TERESA: Vintidós anys; sencilla y bona. Es neboda de l'Antonia.

L'acció a Vilassana, poble que se suposa aprop de Barcelona.

Aquesta obra va representarse per primera vegada en el Teatre Català (Romea), la nit del 19 d'Abril de 1904, baix el següent repartiment:

Eloy, senyora Jarque; *Jaume*, senyor Borràs; *Quirse*, senyor Soler; *Antonia*, senyora Morera; *Rosa*, senyora Clemente; *Teresa*, senyora Baró.

Director artístich: Don Enrich Borràs.

Dreta y esquerra, les del actor.

ESCENA

Menjador menestral. Una porta al fons que dona a l'entrada. A la dreta, l'escala, de quina se'n veuen els primers grahóns. A l'esquerra, un altra porta que comunica ab la cuina.

A la dreta de la porta central, hi ha un escó arri-
mat a la paret y a la esquerra, un bufet. Davant ma-
teix del bufet, a primer terme, la taula llarga ab ca-
dires al entorn. Penja del sostre una gabia ab un
canari. Totes les coses respiren un cert desordre,
com si anyoressin aquella mà carinyosa que en altre
temps sabia aconduhirles...

Del carrer ve la llum d'un cayent de tarde. S'ex-
tén mandrosa per la gran entrada y arriba al men-
jador casi apagantse...

*(Llarch silenci. Trastejen per la cuina. Després, poch a poch, pesadament, se sent bai-
xar l'escala. Entra l'ELOY repetint anguniós):*

ELOY

Mare!... Mare!... Mare!..., *(Silenci. Se sent
trastejar per la cuina. L'ELOY se frega'ls ulls,
mira al seu entorn y s'asseu. De cop, s'enfila en
una cadira y despenja la gabia del canari).*
Mare!...

*(Surt l'ANTONIA de la cuina, arremengada
de brassos y tota suada).*

ANTONIA

Què fem? Deixa el canari! Bó!

ELOY

Au, a trevallar, gandula!

ANTONIA

Deixa't dich! (*va per pëndreli la gabia*).

ELOY (*resistintse*)

Au! . . Au!... Qu'es meu!

ANTONIA

Ho xerraré tot al teu pare!

ELOY

Me'n fum!... Au, qu'es meu el canari! Ma-
liatsiga! (*aixeca un bras amenassant*).

ANTONIA

Reira! Sort que te'n falta un bull! (*defen-
santse*).

ELOY

Vos sou la ximple!

ANTONIA

Estigues! (*lliurantse d'ell*). Fes lo que vul-
gues, però un día't trencaràs el cap enfilante
per les cadires.

ELOY

Me'n fum! Es meu el canari!

ANTONIA

Vols que te'l cogui per sopar? (*esclata a
riure llargament boy anantsen*).

ELOY

Lloca! Llocassa! Lloca!

ANTONIA

(*parant de riure en sech*)

T'encasto aquets cinch dits a la cara, si no
calles!

ELOY

Ay! (*arronsantse, vegerentse'l cop a sobre*).
Mare! Mare!

ANTONIA

Sí, crídala ara... (*entra la TERESA del carrer,
tota silenciosa, casi de puntetes*).

TERESA

Què feu?

ANTONIA

Cá! Aquet tabalot, que no parará fins a trencarse'l coll .. Desde que no't vigilen que'n fas més que may. Ja't faria llaurar dret jo, si caiguessis a les meves mans!

TERESA

Deixeulo, tía. Que no ho veyeu? (*Signantse el front*).

ELOY (*Adonantsen*)

Tu ets la ximple!

ANTONIA

Veus? Enrèdathi! Jo crech que té més malicia que altra cosa.

TERESA

Deu nos en guard de nosaltres. (*Pausa. L'ELOY posa la gàbia sobre la taula y's queda llarga estona boca-badat*).

ANTONIA

Y donchs?

TERESA

Res, ja ho veyeu... Y vosaltres?

ANTONIA

Preparo el sopar: penso que no trigar àn gayre...

TERESA

No han vingut encara?

ANTONIA

Ja es extrany, ja. D'aquí al cementiri no es tant lluny com aixó... Deuhen haverse entretingut.

TERESA

Molt fàcil. (*Pausa*).

ANTONIA

Has passat per casa?

TERESA

Sí.

ANTONIA

Y què?

TERESA

Ja s'arreglen. Per un día...

ANTONIA

Filla, no hi he pogut fer més; se m'ha trencat el cor y he tingut d'ajudarlos en aquet trastorn... Com s'ho hauria arreglat en Jau-me?

TERESA

Ja teniu rahó. Pobre home!

ANTONIA

Anem a dir que no s'ho mereix gaire, per xò, que'l compadeixin.

TERESA

No hiensem.

ANTONIA

Tu y jo'ns perdrem per massa bones, filla.

TERESA

No'm sab greu.

ANTONIA

Y encara'ns retallaràn, per torna.

TERESA

Deixeu dir!

ANTONIA

Sí, sí, que diguen. No fem mal a ningú.

TERESA

Al contrari. (*Pausa. L'ELOY, tornant en sí, treu el calaixet de la gabia y's disposa a arreglarla.*)

TERESA

Me necessiteu per alguna cosa?

ANTONIA

No.

TERESA

Ja heu fet els llits?

ANTONIA

Fa estona. (*Adonantse de la maniobra de l'ELOY*). Ja hi tornes, tu?

ELOY

Es meu el canari! (*Bufa'l calaixet*).

ANTONIA

Aixís: empastíem el menjador. No m'ha costat res d'escombrarlo, si't sembla!

TERESA

Ves a la cuyna, home!

ELOY

No vuy!!

ANTONIA

Tossut, més que tossut! Però no te'n riuràs: t'ho juro. Estich esperant que torni el teu pare per xerrarli tot.

ELOY

Me'n fum del pare!

ANTONIA

Ja dormiràs tou, ja, de la pallissa! Fes que't trobi aquí fent porqueries! (*Pausa. L'ELOY, de cop, torna la menjadora al seu lloch, pren la gabia cuydadosament y's dirigeix cap a la cuyna*).

TERESA

Ahont vas?

ELOY

A la cuyna... Aquesta vella...

ANTONIA

A qui diràs vella? (*fent com si l'empaytés. L'ELOY se'n va plorós, xisclant y corrents.*) Que no'm tiris pallofes a la cassola, sents?

ELOY

Au, vellota! (*pausa*)

TERESA

Pobre xicot!

ANTONIA

Has vist? — Me'n fum del pare! — Y fuig corrents. Ja't dich jo que li ha ben posat la por al cos, en Jaume! (*riu*).

TERESA

Fa pena!... Y vos el reganyeu massa a l'Eloy.

ANTONIA

Mira qu'es tossut com una reyra de bet!

TERESA

No'n té pas ell la culpa de ser beneyt... Y després, ha passat una cosa tant trista, sense que casi se n'hagi donat compte!...

ANTONIA

Tens rahò. Ben mirat tens rahò. Pobra Mariagna!

TERESA

L'heu vista morit?

ANTONIA

No, filla. Deu me'n guard. No hi estich feta a n'aquestes begudes.

TERESA

Diu qu'està tan trastornat, en Jaume!

ANTONIA

Al menos ho fa veure. No hi puch creure en els seus extrems.

TERESA

Voleu dir?

ANTONIA

Les coses clares: quí l'ha morta a la Mariagna sino en Jaume? Si ha sigut una màrtir! Si tota la vida no va fer més que consumir-se d'esperit!

TERESA

Teniu rahò.

ANTONIA

Y donchs, a què venen aquestes desesperacions d'última hora? Comedia, noya; comedia de la fina.

TERESA

Potser sí.

ANTONIA

Estiguen certa. Si les seves llàgrimes fossin de debó, ja no hauria dut la vida que ha portat...

TERESA

Aquella mala bruixa de la Rosa els ha perdut a tots!

ANTONIA

La malehida!... Però no la té pas ella tota la culpa, no! Si en Jaume hagués estat un home no s'hauria deixat entabanar.

TERESA

Es ben extrany lo que ha passat, oy tíá?

ANTONIA

Angel de Deu! Com se coneix que comences la vida!

TERESA

No tant!... Tinch vintidós anys...

ANTONIA

Y ets casada y tot. Donchs mira: per mi, com si portessis bolquers. He vist moltes coses

en aquest mon, Teresa! Calcula si n'hauré vistes, que ni d'això m'estranyo!

TERESA

Mireu que un home casat, ab fill per estimar y pare que vigila, enredarse d'aquesta manera ab una barjaula com la Rosa!...

ANTONIA

Es lo més sencill.

TEBESA

No ho sé veure.

ANTONIA

No'n dubtis. Es dir, sencill, sencill... Sent en Jaume com es y venint les coses com han vingut combinades.

TERESA

Ah!... Vos ho sabeu?

ANTONIA

Som vehins de temps y podria ferne l'auca. —Veuràs que varen casarse d'allò més enamorats... semblava, ey! Als primers anys, va ser allò de cor que vols, cor que desitges, sabs? Igual que tu y el teu home, vaja!

TERESA

Y donchs?

ANTONIA

Donchs veuràs que passa temps y sense saber el com ni el per què, comensen a refredarse. Figúrat si's veyia de lluny, que fins jo vaig adonarmen.

TERESA

Quín horror! Es que en Jaume ja devia entendre ab la Rosa!..

ANTONIA

Encara no; no corris. Era un'altra cosa. Allò que passa devegades en els matrimonis:

que's desitja un fill, el fill no vé y tot son morros y cares llargues.

TERESA

Ja... Però quina culpa hi tenia la Mariagna?

ANTONIA

Què m'espliques!

TERESA

Digueu.

ANTONIA

Tot eren morros y cares llargues, quan vetaquí que un dia se sab que la Mariagna està embrassada y tot cambia. Qué't penses quina alegria, en Jaume! Tot era la dòna! Ni la custodia està més ben aconduhida...

TERESA

Y va néixer l'Eloy!

ANTONIA

Figúrat, eh? Després d'esperar tant temps y ab tant desitg, els hi neix un esguerrat de cos y sense cervell, per torna!

TERESA

Quina desgracia!

ANTONIA

Sí, noya, ho endevines. D'això ve tot. El beneyt ha sigut la maledicció d'aquesta casa.

TERESA

Pobre innocent!

ANTONIA

Què vols ferhi? Aixís ho hem trobat y aixís hem de deixarho. Som aixís en aquest mon. En Jaume ya rebre un trastorn tant fort que sempre més se n'ha ressentit. Se'n havia fet tantes ilusions del fill!

TERESA

Y aleshores...

ANTONIA

Justa! Aleshores va comensar a ferse ab la Rosa. Però que't penses quina bogeria va agafarli? No's recordava de ningú; no més d'ella. Y's cuydaven tant poch d'amagarse, que als quatre dies tot el poble n'anava plé.

TERESA

Y la Mariagna?

ANTONIA

Pobreta!... Sofría y callava. Va posarse a estimar al fill aborrit ab tota l'ànima.

TERESA

Si qué li té de ben aborrit al seu fill, en Jaume.

ANTONIA

May l'ha pogut veure!... Quin sofriment per una mare, veritat?

TERESA

Que Deu la tinga al cel!

ANTONIA

Si no hi es ella, ja cal que'ns ensajem a apagar el foch!... Era una santa y aquell home... Ah, es ben veritat que devegades ens perdem per massa bones, nosaltres!

TERESA (*somrient*)

Vos no l'haurieu pas imitada, oy?

ANTONIA

T'ho ben rejuro!—Jo, veure que un'altra, una qualsevol, me prenía l'home y'm xuclava les pessetes de la calaixera? May!... Però la pobra Mariagna sofría y callava perque s'havía acostumat a creures culpable de la desgracia de tots... Era tan bona!

TERESA

Però y en Quirse, que no ho veyia lo que passava?

ANTONIA

Igual que si fos mut. Ell prou ho veyà,
però callava com un mort.

TERESA

Sempre ha sigut aixís.

ANTONIA

Com una criatura. El seu fill l'ha dominat
sempre. En Quirse, davant de'n Jaume, may
ha gosat piular.

TERESA

Però es molt bó en Quirse!

ANTONIA

Això sí. Ell prou l'estimava a la seva nora.
El mimava tant, la pobra! Mentres en Jaume
feya de les seves, ella cuydava del fill beneit y
del vell acriaturat ab el mateix amor... No té
nom el sacrifici de la Mariagnal

TERESA

Y tant malament com li han pagat!

ANTONIA

Però en bona fé, que ja ha dut el càstich
merescut, en Jaume! Nostre Senyor ja ha co-
mensat a castigarlo en vida. La Rosa es un
cap vert.

TERESA

No m'ho jureu!

ANTONIA

Donchs d'això que nosaltres veyem tant
natural, may se n'ha sabut avenir en Jaume.
Que't penses que ha sofert poch de gelosía!

TERESA

Voleu dir que l'estima?

ANTONIA

Què se jo! Lo que's veu que aquella dòna
li té embriuxats els sentits. Només la voldria
per ell, y la Rosa es de tothom que sàpiga

llensar els diners. Figúrat quin torment per un gelós!

TERESA

Li està bé, per tontol

ANTONIA

Y encara no ha acabat aquí'l torment de'n Jaume. Sabs de que ha mort la Mariagna? De un nou disgust a causa de la Rosa.

TERESA

Voleu dir?

ANTONIA

Ho sé del cert.

TERESA

Es terrible!

ANTONIA

Y sabs cóm ha mort la Mariagna? Ab un fill a les entranyes!... Qué't sembla? Veus com Nostre Senyor té un bastó?

TERESA

Vetaqui, donchs, perque està tant desesperat en Jaume! Tant que l'havía desitjat un fill, y ara que venía li arrenquen la esperansa!

ANTONIA

Ja ho deu haver sentit, ja, no't pensis. Si ha plorat, les llàgrimes han sigut només pel fill que se li emporten abans de néixer.

TERESA

Quí sab! Jo no'l veig tant dolent. La Mariagna's feya estimar de tothom y potser en Jaume...

ANTONIA

No ho cregues. Mira que hi tinch bon ull per aquestes coses!—Pobra Mariagna! Tant de bé t'ha fet Deu! (*pausa*).

TERESA

Escolteu tía: no'n parlem d'aquestes coses, que encara'ns acabariem d'entristir.

ANTONIA

Ja hi ha qui deu alegrarse per nosaltres; no t'espantis! tot va aixís en aquest mon. Els uns ploren y els altres riuen. Y que deu riure de gust, la gran bagarra!

TERESA

Què voleu dir?

ANTONIA

Que tens pà al ull, noya?

TERESA

Si no vos espliqueu...

ANTONIA

Santa ignocencia! Veus lo que't deya? Que per mi ets com una criatura de bolquers.

TERESA

No us entench.

ANTONIA

Que la Rosa deu saltar y ballar, dòna! No hi caus encara?

TERESA

No sé què dirvos.

ANTONIA

Que li han deixat el camp lliure a la Rosa! Ja deu véures vestida de núvia y cap a la rectoria falta gent!... M'esplico? D'alguna cosa li han d'aprofitar tants anys de bons serveys!

TERESA

Sou mal pensada.

ANTONIA

Poso el dit a la llaga: ja m'ho sabràs dir. La Rosa ha tret la rifa. D'aquí poch temps la veurem mestressa d'aquesta casa: tingues compte en qui t'ho diu.

TERESA

Fóra massa!

ANTONIA

De pitjors n'he vistes, noya; de pitjors n'he vistes... Ja enrahonarem quan tingues els cabells blanchs. Fés-mhi pensar.

TERESA

N'hi ha per dies.

ANTONIA

Com deu riure la barjaula! Haurà sortit ab la seval!

TERESA

Però'ls morts criden venjansa.

ANTONIA

La Mariagna ha perdenat a tothom.

TERESA

Hi ha coses que no's perdonen ni en l'altra vida... *(Queda pensativa. Entra l'ELOY ab la gabia endressada, tot recelós: se veu que'n rumia alguna)*

ANTONIA *(a l'ELOY)*

Ja tornes de fer mal, tu? Ahont has llensat les pallofes?

ELOY

Ni mitja n'ha caigut a la cassola... Ni mitja! Son a les escombraries les pallofes.

ANTONIA

Si que't tornes endressat!

ELOY

Oy que soch bon minyó?

ANTONIA

Si no m'enganyes...

ELOY

Mireu! *(ab els dits fa la creu y la besa)*. Oy que soch bon minyó?

ANTONIA

Què rumies, Teresa? Sents què't dich?

TERESA (*sobrada*)

Ah!...—Rès!

ANTONIA

No t'hi encaparris, dòna. Tampoch ho arreglarem!

TERESA

Es veritat...

ELOY

(*a l'ANTONIA presentantli la gabia*)

Vos... Guayteu, vos!

ANTONIA

Què m'ensenyes? Ja me'l sé de memoria'l teu canari.

ELOY

Oy qu'es nèta la gabia?

ANTONIA

Com una plata.

ELOY

Ni mitja n'ha caigut a la cassola!...

ANTONIA

Me'n alegro, home.

ELOY

Teniu!

ANTONIA

Què'm dones? Altra feina tinch que aguantarte la gabia...

ELOY

Teniu... penjeula!

ANTONIA

Y ara! De quan temps hà has posat seny?

ELOY

Penjeula. No està bé que s'enfilin els xiçots.

ANTONIA

L'Eloy se'ns torna sabi, Teresa.

ELOY

Oy que soch bon minyó? Penjeula la gabia.

ANTONIA

Ja m'agrada que no vulgues càurer pujant y baixant de les cadires. Per tu fas! (*entregant la gabia a la TERESA*). Té, noya, tu que tens més dalit: pènjala.

TERESA (*penjantla*)

Es molt bon minyó l'Eloy!

ELOY

Sí... (*s'asseu tot rumiant. Pausa*)

TERESA

Casi no s'hi veu.

ANTONIA

Haurem d'encendre llum...

ELOY

Vos, Tònia...

ANTONIA

(*a la TERESA, fent acció de sortir*)

Ja torno...

ELOY

(*atrapantla per les faldilles*)

Vos, Tònia...

ANTONIA

Dèixem; no estich per orgues.

ELOY (*enfadat*)

Escolteu, vos dich! (*ella cedeix*). Oy que soch bon minyó?

ANTONIA

Quantes vegades m'ho preguntaràs? Si, forsa!

ELOY

Ho direu al pare qu'he sigut bon minyó?

ANTONIA (*rient*)

Sents, Teresa? Vetaquí perque'ns ha fet penjar la gabia! Perque no li descubrim la rebequeria d'abans... Ah, murri!

ELOY

Ho direu al pare qu'he sigut bon minyó?

TERESA

Si, Eloy, si: no t'espantis.

ELOY

Li direu, Tonia?

ANTONIA

Ja ho crech. Y desseguida qu'arribi! Vols que li diguem desseguida?

ELOY

Sí...

ANTONIA

Donchs dèixem anar les faldilles y ja sentiràs quines alabanses faré de tu!...—Ah, escolta: però d'allò que'm deyes que soch vella...

ELOY

Me'n desdich.

ANTONIA

Ja serem amichs, aixís.

ELOY

Encara sou fadrina, vos.

ANTONIA

No tant, fill: ni una cosa ni l'altre, oy?

ELOY

Ni una cosa ni l'altre...

ANTONIA

Justa. Me'n vaig o sinó'ns quedaríem a les fosques.

ELOY

No us en descuydeu de dirho al pare, sentiu?

ANTONIA

Ets pesat quan comenses! (*Se'n va. Pausa. Fosqueja. La TERESA està més pensativa que may. L'ELOY, essegut en una cadira baixa, somriu estúpidament. Després, veient que no li diuhen rès, se posa a cantar una cansó estra-falaria.*)

TERESA

Eloy (*ell segueix cantant*). Eloy!

ELOY

Què?

TERESA

No cantis, que no es hora.

ELOY

No canto pas. (*Calla contrariat.*)

TERESA

Quí te les ha ensenyades aquestes cansons?

ELOY

La mare... Ja ho sabeu vos qu'es morta la mare?

TERESA

Ja ho sé, ja...

ELOY

L'avi y'l pare son al cementiri...

TERESA

Y tu no hi has anat?

ELOY

No m'hi ha volgut el pare...

TERESA

Per què?

ELOY

Me'n fum! Ja li direu quan torni qu'he sigut bon minyó, oy?

TERESA

Per què ho vols que li diguem?

ELOY

Aixís no'm pega.

TERESA

Que no t'estima?

ELOY

Me'n fum del pare!—Li direu?

TERESA

No't fa may cap petó?

ELOY

Ni ganes! La mare'm fa petons... Y plora molt la mare... Jo ho sabeu vos qu'es morta la mare?

TERESA

Si, home... Y l'avi que t'estima?

ELOY

No diu may rès l'avi... *(pausa)* Jo vuy anar al cementiri!

TERESA

Y ara! No veus que surten bruixes a la nit?
(pausa)

ELOY

(ab crit plè de llàgrimes)

Mare!

TERESA *(espantada)*

Què't passa, Eloy?

ELOY

Es morta la mare!... Es morta! *(sanglotant)*
Mare! Mare!

TERESA

Pobre xicot!... *(Aixugantse una llàgrima. Pausa llarga. Es foch. Ve la ROSA del carrer. Després de dubtar una estona, entra decidida).*

ROSA

No hi ha ningú?

TERESA

Quí demana?

ELOY (*exaltantsé*)

Ux!... Ux!...

ROSA

Quí es, Eloy, que no m'hi veig?

ELOY

Ux, ux! La donota! La mala dòna! Ux!...
Quín fàstich!

TERESA (*comprententho*)

Bona l'hem fetal—Antonia! Antonia!

ANTONIA

(*sortint ab llum encés*)

Bona nit y bon'hora a tots!

ROSA

Bona nit, Antonia.

ANTONIA (*molt sorpesa*)

Ah, ets tu, Rosa?

ROSA

Jo mateixa! Sembla que us en estranyeu!

ANTONIA

En bona fè, sí que me'n estranyo! Còm no
has vingut més aviat? Creu que feyes falta!

ROSA

Us voleu burlar de mi, Antonia?

ANTONIA

Deu me'n quart, filla! Sèu, sèu: sense fer
compliments. Com si fos a casa teva.

ROSA

Gracies per l'atenció, mestressa.

ANTONIA

Disposa y mana.

ROSA

Jo pogués! Passaríeu la porta desseguida!

ANTONIA

Vès que no te la fassi passar jo, la porta!
(*exaltantse*)

TERESA (*suplicant*)

Tía!

ANTONIA

Quíns fums gastem, pubilla!

ROSA

Això vos, que sembla que hi remaneu les
cireres en aquesta casa!

ANTONIA

No ho cregues. Te cedeixo l'honor.

TERESA

Tía!... Penseu que nosaltres...

TERESA

No som ningú; ja ho sé. Hem de fer els
honors a la senyora: tens rahò. Tu, Eloy:
acosta una cadira per la Rosa.

ELOY

Jo, una cadira? Jo, una cadira? Ux! Ux!!
La donota! La mala dòna!

ROSA

De quí has après aquestes paraulotes, be-
neyt?

ANTONIA

Oh, y tal! Treute la gorra... Sents que't
dich? Treute la gorra!

ROSA

Y per què no?

ELOY

Jo, beneyt? Jo, beneyt? Vos sou la beney-
ta!... Y la lladre!... Y tot!... Maliatsiga!

ROSA

(*se'l mira amenassadora. Després esclata a
riure*). Sort que'm fas llàstima!

ANTONIA

Y ab rahò que te'n deu fer de llàstima!

ROSA

Però vos no me'n feu gota! Y si veniu en
sò de guerra, no seré jo la que us demani pau!
—Vaja, què voleu?

ANTONIA

Que deixis en pau als morts!

ROSA

La poca solta! Sempre vaig pels vius, jo.

ANTONIA

No te'n alabis gayre. Els morts poden en-
trebancarte els passos.

ROSA

No hi ha por!

ANTONIA

Perque te les heus ab una colla de ximpls.
Es la teva sort!

ROSA

Voleu escàndol? Donchs vos juro que'ls
vehins ens sentiràn.

ANTONIA

Tant se m'endona!

ROSA

Com que no teniu rès per perdre!

ANTONIA

Lo que tu has perdut fa temps: la vergonya!
—Quí parla, Teresa? No la sents?

TERESA

Prou! Prou! Poden arribar d'un moment al
altre y...

ROSA

Ah! Encara no han tornat del cementiri!
Vetaquí per què teniu tantes agalles!

ANTONIA

Ja sé que tens qui't defensa: no ho retre-
guis!

ROSA

Es enveja o pietat?

ANTONIA

El teu ofici me'n fa molt poca d'enveja!

ROSA

Es més honrat que'l vostre!

ANTONIA

Això ja es massa! (*Va per abrahonarshi. La
TERESA la reté.*)

TERESA

Tingueu prudència, Rosa!

ROSA (*rient*)

No he comensat pas jo...

TERESA (*baix a l'ANTONIA*)

No sab lo que's diu. Penseuho.

ANTONIA

M'hi feriria!

TERESA

No us ho prengueu aixís...

ANTONIA

Tens rahò. Al cap d'avall, no es pas ella la
culpable. (*pausa*) Vaig a parar taula.

ROSA (*mofeta*)

Si us faig nosa...

ANTONIA (*contenintse*)

A mí si que... (*entra y surt parant taula.
Pausa.*)

ROSA (*a la TERESA*)

Quina dòna més estranya!

TERESA

Es molt bona la tí!

ROSA

Però mossega...

ANTONIA

Deu ser tart...

TERESA

Jo me'n vaig. Ja m'he entretingut massa.

ANTONIA

Espera que vinguen. No'm deixis sola.

TERESA

Paciència!... (*s'havia alsat y torna a seure*).

ROSA

Parla com si no hi quedés ningú, l'Antonia!

TERESA

No hi tornem.

ROSA

Donchs callo.

TERESA

Aixís, dòna. Seyeu.

ROSA

Bé tindrem de ferho. (*agafa la cadira baixa a hont s'asseya abans l'ELOY*).

ELOY

(*adonantsen, reté la cadira furiós*)

Au!... Au! es meva la cadira!

TERESA

Agafeune un altre.

ROSA

Ara hi corrol! Si us voleu riure de mi entre tots, s'heu ben errat de comptes! Deixa la cadira!

ELOY

Au! Es meval Au!... Seyeu a terra vos!

ROSA

Déixem o't pegó! (*lluitant per péndreli*).

TERESA

Rosa!

ROSA

No? Donchs me dona la gana! (*deixa de lluitar y s'asseu pacíficament*).

ANTONIA

Quines ganes de moure brega!

ROSA

Sou vosaltres! Y aquest beneit ha après bé la llissó. Però no li valdrà!

ELOY

Es meva la cadira! Au! au! (*plorós, fora de si, s'esforsa en péndreli*).

ROSA

Si'm fas caure, sabràs com me dich!

TERESA

Sèu en un'altra, Eloy!

ELOY

Es la meva! Es meva aquesta cadira!

ROSA

Ets tossut!

ANTONIA

Y tu tossuda!

ROSA

Tot això ho sabrà en Jaume. M'heu pres per sach dels cops aquesta nit!

ELOY

En Jaume? En Jaume? Es de la mare el pare!—La cadira! Au! Es meva!

ROSA

No l'hauràs: té! (*repapantshi ben bé*).

ELOY

Maliatsiga!... Donota! Mala dòna! Ux!...
Es meva! Ux!...

ROSA

Calla, o...

ELOY

Lladre!

ROSA

Calla't dich! (*molt excitada*)

ELOY

Lladrel... Es de la mare'l pare!

ROSA

(*plantantli bofetada*)

Y això es ben teu!

ELOY

Maliatsiga! (*trenca a plorar furiós*)

TERESA (*indignada*)

Rosa!

ANTONIA

Y dèixala! Què't pensaves? Per alguna cosa
li serà marastra! Ja comensa pegant, no ho
veus?

ROSA

(*dirigintse a l'ANTONIA*)

Y vos...

ELOY

(*enlairant la cadira*)

Us haig de trencar el cap!

TERESA

(*deturantlo ab treballs*)

Eloy! Eloy!

ELOY

Lladrel... Lladrel... Mala dòna! Donota!
Ux! Ux! Quin fàstich!...

ROSA

Treyèumel del davant, o'l mataría!

ELOY

Matar? Matar? A vos vos mataré. Quatre pams sota terra vos... Lladre!

ANTONIA

Comenses massa d'hora a ser mestressa; creume, Rosa. Has de buscarte un pinxo que't defensi si vols manar aquí! (*Entren en JAUME y en QUIRSE preocupats y silenciosos*). Ja son aquí. (*Corrent a calmar a l'ELOY*).

ROSA

Y sí que'm defensaràn: ja sabreu dirrho! (*Corrent a en JAUME*) Jaumel!

ANTONIA

El pare, Eloy. Calla... (*L'ELOY queda parat com si l'haguessin arruixat ab aigua freda. Tota l'energia d'abans desapareix de sobte y somriu estúpidaament*).

ELOY

El pare... Sí...

TERESA

No les puch veure aquestes coses! (*surt a l'entrada*).

ROSA

Jaume!

JAUME

Ah, ets tu?

ROSA

Perdóna que fins ara...

JAUME

Sí, sí; dèixem tranquil...

QUIRSE

(*entrant al menjador y adonantse de la conversa, murmura*): El corp... El corp!... Sempre els corps!... Pobra Mariagna!

ANTONIA (a QUIRSE)

Voleu sopar?

QUIRSE

No encara... No ho veyeu? (*Somriu amargament, signant a la parella*).

ANTONIA

Hi ha hagut alguna cosa?

QUIRSE

Els corps ens han seguit... Sentiu com xisclen? Pobra Mariagna!

ELOY

Avi...

QUIRSE

Vina, fill meu, vina. Deixemlos a n'aquets.

ANTONIA

Y el sopar?

QUIRSE

Ja soparem més tart. Deixeu que fugi l'au-cellet negre!

ELOY

La mare...

QUIRSE

Es al cel, la pobreta! (*Y agafantlo per un bras murmura:*) Anem dalt. Eloy; anem. Com l'anyorarem tots dos a la pobra mare! (*desapareixen escala amunt*).

ANTONIA

Donchs m'arribo fins a casa... (*a en JAUME*).
Ja torno.

JAUME

Feu, Antonia, feu.

ANTONIA

(*trobant la TERESA a l'entrada*)

M'acompanyes?

TERESA

Si... (*als de dintre*). Bona nit!

JAUME

Y gracies de tot, Teresa.

TERESA

No val la pena. (*a l'ANTONIA*). No torneu, vos?

ANTONIA

Aixís que puga... (*signant a la ROSA, y volguent dir: quan ella hagi marxat. Se'n van la TERESA y la ANTONIA. Pausa*).

JAUME (*enérgich*)

Bé, qué vols tu?

ROSA

Jo... venía...

JAUME (*ab ironia*)

Vens a donarme'l pèsam?

ROSA

Cóm me parles avuy?

JAUME

Digues: que vols?

ROSA

Veig que't faig nosa. Tornaré quan s'hagi fos la boira que portes al cervell.

JAUME

Es massa espessa per fondres.

ROSA

Qué vols dir?

JAUME

Res...

ROSA

Adeu, donchs.

JAUME

Adeu! Es lo millor que pots fer: anarten.

ROSA

Me treus... (*portantse'l mocador als ulls, se'n va poch a poch. Després se tomba observant. En JAUME queda pensatiu, ab el cap baix y els brassos caiguts. Pausa*).

JAUME

(*com parlantse a si mateix*)

Morta...

ROSA

(*molt baix, el crida*)

Jaume... (*ell no contesta. Ella torna més fort*). Jaume.

JAUME

Encara? Déixem t'he dit!

ROSA

Escóltem, Jaume... Ja ho sé que no he cumpert ab tu. Jo havia de venir quan ella era aquí...

JAUME

(*com l'altra vegada*)

Morta...

ROSA

(*no capintne'l sentit*)

Si, morta... Però ja ho veus: no he gosat... Perdóнем.

JAUME

Te feya por?

ROSA

Por? De qué?

JAUME

Es que'n feya de por, creume. Era blanca com la cera y tenia'ls ulls oberts...

ROSA

No m'espanten els morts.

JAUME

Donchs jo tremolo de cap a peus! (*petant de dents y estenent la mà tremolosa*). Mira.

ROSA

Pobre Jaume! No hi havies d'anar al cementiri!

JAUME (*sech*)

Per què?

ROSA

Perque... t'has conmogut massa.

JAUME (*amargament*)

Te'n rius?

ROSA (*desconcertada*)

Jo?

JAUME

(*repetint les paraules maquinament*)

Perque t'has conmogut massa... Està de broma la Rosa, com hi ha Deu!

ROSA

No t'entench... (*ell la contempla ab expressió indefinida. Pausa. Després parla decidit*).

JAUME

No fassis més comedia, Rosa! Digues que te n'alegres de la mort de la Mariagna!

ROSA

Y ara! Te tornes boig?

JAUME

Dígaho! Vuy que ho digues! Perque t'ho llegeixo en els ulls! Perque ho endavino en tots els teus gestos! (*agafantla per les mans*)
Dígaho! Dígaho!

ROSA

Qué tens? Tota m'espantes!

JAUME

La meva Rosa! La meva Rosa! Díguem

que te n'alegres! Que aixís ets meva, ets més meva que may!

ROSA

Jaume! Jaume! (*deixantse amanyagar. Ell l'acarona furiosament*).

JAUME

Oy qu'era una nosa per nosaltres aquella... dóna? Mirat ara: a casa meva mateix, a casa d'ella, te tinch entre els meus brassos!

ROSA

(*mirantlo fixo, victoriosa y rient*)

No t'agrado? (*ell fá per apartarla, però ella li llensa'ls brassos al coll*). Jaume!...

JAUME

(*furiós, com si l'haguessin punxat, la rebutja ab despreci*). Vés, deixem! Que ofeguen els teus brassos! Ens han otegat a tots!... A tots!

ROSA

(*mirantsel ab espant*)

Jaume...

JAUME

Riu, perduda, riu! Cantemli unes absoltes de rialles a la pobra Mariagna y al fillet que venía! (*La ROSA, no sabent què dir ni què pensar, va escorrentse cap a l'entrada*). Tens rahò: m'he conmogut massa al cementiri!... No'n fassis cabal.

ROSA

Bona nit.

JAUME

Rosa!

ROSA

Me'n vaig. Ja'ns veurem un altre dia: quan sigues el Jaume d'abans. Avuy ets com una criatura. Per xò't perdono.

JAUME

No te'n demano de perdó!

ROSA

Dormir de gust! (*anantsen*)

JAUME

Vinal (*corrent a ella y agafantla pels braços*) Vuy que't quedis encara, sents? Vuy dirte tot lo que'm sento aquí. Vuy que'm compregues y't vuy compendre... Que jo may t'he conegut encara!

ROSA

Desvarieges...

JAUME

Avuy sento com si m'arrenquessin una vena dels ulls y vuy que m'ajudis a acabar d'arrencàrmela! Vinal

ROSA

Dèixem! Dèixem! O cridaré.

JAUME

Crida tant com vulgues! Ara ray, que'ls que temien sentirnos no hi son!—Jo't vuy coneixe, Rosa!

ROSA

Ves a reposar, Jaume: que ho endavino que necessites repòs!

JAUME

Si'n necessito! No ho sabs prou, encara!... Això vuy. Reposar, encara que siga massa tart per reposar... Vina aquí a la claror!

ROSA

Que'm fas mal!...

JAUME

Aixís, que't vegi. Què diuhen aquets ulls? Jo may ho he sabut que deyen... Fins ara no comenso a endavinarho... Que n'hem fet de mal tu y jo! Que me n'has fet de mal!

ROSA

Jaume...

JAUME

Mira aquesta casa: es freda y buida... S'hi sent el fret de la mort. Jo'l sento al moll dels ossos...

ROSA

Tota m'esglayes...

JAUME

Y si'm vegessis de dintre, Rosa! Tu no pot saberho lo que ha passat en mí!... He vist a la Mariagna al cementiri: era més blanca que may y tenia les mans encarcerades sobre el ventre com protegint al fill que duya a les entranyes...

ROSA

(fent per lliurarse d'ell)

Prou! Prou!

JAUME

Tant que l'havía desitjat de sempre un fill per estimar!... Y ara que venia, ara que la Mariagna me'l duya plena de goig, tu y jo'ns hem ajuntat per enterrarlo avans de neixer...

ROSA

Dèixem!...

JAUME

L'haguessis vista a la pobra Mariagna aquestos dies! Temia alguna cosa... Se neguitejava com si pressentís alguna cosa esgarrifosa... Jo crech que no se sentia ab forces per sobreviure al fill y tremolava de deixar-lo sol entre nosaltres... Ens coneixia massa!

ROSA

Prou!

JAUME

(Sempre més exaltat, mirantla fixo y retentintla fermament). Y se l'ha endut ab ella, pobra mare!... Per nosaltres, per nosaltres no

ha nascut el meu fill! Per vergonya y temensa de nosaltres no ha gosat obrí'ls ulls!... Ah, malehida!

ROSA

Ets boig!... Ets boig! Déixem, o cridol!

JAUME

Crida, lladre! Crida! Acaba de robarmho tot! Crida fins a escanyartel!

ROSA

M'has dit lladre!

JAUME

Lladre de la meva dignitat! Lladre de la pau del meu esperit.. Tot m'ho has pres!... Tot, malehida!... M'has tornat com una ombra dolorosa de lo qu'era .. Lladre! Lladre!

ROSA (*cridant*)

Quirse! Antonia!

JAUME

Calla, o t'ofego! (*amenassador*).

ROSA (*lluïtant tremolosa*)

No...

JAUME

Y tu, què m'has donat en cambi? Ni una gota d'amor!... Ni una guspira d'esperit!

ROSA

(*lliurantse d'ell ab un suprem esforç. Pausa*)

Aixis me tractes! Ben fet; no'm queixo. M'està bé, per bèstia! Però te'n recordaràs!

JAUME

Vesten...

(*Ella, tota roja, s'arregla els cabells y's posa en ordre el vestit*).

ROSA

Si, no't faré més nosa. Deuhen haverte donat una mala beguda... Ets un gos rabiós.

JAUME

Vesten.

ROSA

Te fa por sentirme? Fins ara has xerrat tu y galararé fins que'm dongui la gana.

JAUME

Vesten, o... (*alsantse furiós*).

ROSA

Aixís, péguem. Només te falta això. Péguem, home, què esperes? No'm sentiràs ni una queixa: tot m'ho tinch merescut, per ximple! Ja'm servirà d'experiencia. Péguem, home! Què fas parat?

JAUME

Vols desesperarme...

ROSA

Pobrissó!... Aixís me pagues tants anys d'estimació malaguanyada! Però no m'enganyes, hipòcrita! Estàs cansat de mí fà temps y la mort de la Mariagna t'ha servit per fer un pas de comedia.

JAUME (*indignat*)

Prou! Surt de casa!

ROSA

Això vols, digaho clar. Si sembla estrany que no ho hagi conegut abans!... Aquest trasto de l'Eloy ja ha comensat la feyna amenantme ab una cadira. Ha repetit totes les paraules apreses de la seva mare. Ella us ha encomanat la rabia a tots!... (*rient*) No n'hi ha per tant!... No u'hi ha per tant!... Ja't deixaré a les bones. Però te'n recordaràs: t'ho juro. De tot, de tot lo que m'has dit te'n recordaràs. Com si jo'n fos la culpable de la mort de la Mariagna! (*rient de nou*) No'm fassis riure!

JAUME

Vesten. Rosa!

ROSA

Esperat, esperat!...

JAUME

Vesten! No't vuy veure may més!

ROSA

Ja me'n cuydaré de que no'm vegis!

JAUME

Surt d'aquesta casa, malehida!

ROSA

Y si no'm dongués la gana? (*encarantshi*).

JAUME

A empentes y rodolons ne surtiríes. (*fora de sí, l'empeny cap a l'entrada. Ella se'n va rient*). No't vuy veure may més!... May més!... (*Atret per la cridoria, poch abans de acabar la escena ha aparegut en QUIRSE silenciosament en els últims grahons de l'escala. En el seu rostre s'hi ha reflexat una gran emoció y una gran sorpresa. Al sortir la ROSA; empesa per en JAUME romp a plorar y demana:*)

QUIRSE

Tu? Tu la treus?

JAUME

(*adonantse d'ell y baixant el cap*)

Pare...

ROSA

(*boy anantsen, romp en una gran rialla*)

T'has tornat boig, ja ho veig!

QUIRSE

Oh, santa bogeria que'ns salvaràs encara?

JAUME

(*deixantse caure en una cadira rendit*)Tot s'ha acabat per sempre! (*surt l'ELOY murmurant*).

ELOY

Mare... Mare...

QUIRSE

Si hagués sigut aquí la pobra màrtir! Oh, si t'hagués sentit com t'he sentit!...

JAUME (*sanglota*)

Jo l'he morta... Jo l'he morta!

QUIRSE

No ploris, fill meu; no ploris. Que ella't perdona desde'l cel!

ELOY

Mare!... Jo vuy la mare!

JAUME

L'he assassinada sense pietat! He assassinat a la mare ignocenta y al fill indefens!

QUIRSE

Jo'ls veig als dos somriure en mitg dels àngels...

JAUME

M'han deixat sol per sempre!

QUIRSE

Jaume, no! T'ha deixat al seu fill perque l'estimassis com ella l'estimava! (*li alsa el cap ab les mans tremoloses*)

ELOY

(*plorós, anant d'una banda al altra.*)

Mare...

QUIRSE

Mira, Jaume: mira el pobre aborrit com l'anyora!...

JAUME

Mariagna!

QUIRSE

Es el seu fill! Es el fill dels vostres amors!

JAUME

Oh, si... (*En JAUME, després d'un moment de repulsió, l'abrassa. Ell somriu plè de sorpresa*).
Soch el teu pare, Eloy!

QUIRSE

Fesli un petó! (*A l'ELOY que'l besa somrient*).
L'estimes?

ELOY (*estúpidament*)

Sí...

JAUME

Perdònem! (*infinítament penedit, cau de genolls*). Perdònem!...

ELOY

Sí... (*Pare y fill queden abraçats*).

QUIRSE

(*inefablement, ab els ulls plens de llàgrimes*)
Si'ls vegessis, Mariagna!...

TELÓ

BIBLIOTECA "DE TOTS COLORS"

Pessetes

- La llàntia del odi*, tragedia en quatre actes, per Gabriele d'Annunzio. Traducció de Salvador Vilaregut. 2
- La fortuna boja*, comedia en quatre actes, per Joseph Morató. 2
- Papà ministre*, drama en tres actes, per Gerolamo Rovetta. Traducció de Narcis Oller. 2
- ¡Por!* comedia en un acte, per Felix Duquesnel. Adaptació de Narcis Sicars y Salvadó (agotada) 50
- Els mestres contistes*. Volum primer. (Ivan Tourgenieff, Hégésippe Moreau, Eça de Queiroz) (agotat) 1
- La campana submergida*, rondalla escènica en cinch actes, per Gerhart Hauptmann. Traducció de Salvador Vilaregut 2
- Les ales de cera*, comedia en dos actes, per Manel Folch y Torres. 1 50
- Cor delator*, monòlech, per Edgar Poe. Narració extraordinària adaptada a la escena per A. Albert Torrellas. 25
- L'assumpció de Hannele Mattern*, drama d'ensomni en dos actes, per Gerhart Hauptmann. 1 50
- Els pobres menestrals*, obra en tres actes, per Adrià Gual 2
- Els mestres contistes*, Volum segón. (Conan Doyle, Catulle Mendés) 1

<i>Els picarols</i> , rondalla de l'Alsacia en tres actes, per Erckmann-Chatrian. Traducció de Salvador Vilaregut.	2
<i>Joventut de Príncep</i> , comedia en cinch actes, per Wilehlm Meyer Forster. Traducció de Carles Costa y Joseph María Jordá.	2
<i>Gent d'ara</i> , comedia en dos actes, per Eduard Coca y Vallmajor.	1 50
<i>Un cop de vent</i> , pas de comedia per Joseph Morató.	50
<i>Cavalleria Rusticana</i> , Escenes sicilianes, per G. Verga. Traducció de Carles Costa y Joseph M. ^a Jordà.	75
<i>Rosa Bernd</i> , drama en cinch actes, per Gerhart Hauptmann. Traducció de Martí Alegre y March Jesús Bertrán.	2
<i>L'honor</i> , topo en un acte, per Apeles Mestres.	50
<i>Els mestres contistes</i> . Volum tercer. (Carles Dickens. Nicolau Gogol.)	1
<i>La familia Rocamora</i> , drama en quatre jornades, per Pompeu Crehuet.	2
<i>Un joch de cartes o Memorialistes ab lletra menuda</i> , sainet en un acte, per Manel Folch y Torres.	75
<i>El pobre Enrich</i> , llegenda germànica en cinch actes, per Gerhart Hauptmann. Traducció catalana de March Jesús Bertrán.	2
<i>La morta</i> , quadro dramàtich, per Pompeu Crehuet.	1

OBRES DEL AUTOR

	Pessetes.
La morta. Quadro dramàtic. . . .	1
Boca d'infern. Monòlech. . . .	0'50
Claror de posta. Quadro dramàtic	1
Comedia d'amor. Dos actes. . . .	1'50
La guineu. Pàs de comedia. . . .	1
L'encis dels divuit anys. Comedia	1
El mestre. Comedia lírica. Tres actes. Música de l' Enrich Mo- rera	2
La familia Rocamora. Drama en quatre jornades	2
Senyor Ruch, Mestre d'estudi. Novela pueril ab ilustracions d'en Cornet (Biblioteca «Patufet») . . .	1

Prea: 1 pta